

RAZPRAVE

PROSTORSKA RAZPOREDITEV HRIBOVSKIH KMETIJ V ALPSKI IN PREDALPSKI SLOVENIJI PO STANJIH IN ODLOČITVAH GLEDE NASLEDITVE NA NJIH

AVTOR

dr. Boštjan Kerbler - Kefo

Urbanistični inštitut Republike Slovenije, Trnovski pristan 2, SI – 1000 Ljubljana, Slovenija
e-pošta: bostjan.kerbler@guest.arnes.si

UDK: 911.3:631.111(23.01)(497.4)

COBISS: 1.01

IZVLEČEK

Prostorska razporeditev hribovskih kmetij v alpski in predalpski Sloveniji po stanjih in odločitvah glede nasleditve na njih

V članku je predstavljeno, kako so hribovske kmetije v alpski in predalpski Sloveniji prostorsko razporejene po stanjih in odločitvah glede nasleditve na njih in v kolikšni meri je ugotovljena prostorska razporeditev povezana z gospodarsko razvitostjo ter demografsko strukturo na preučevanem območju. Podrobneje je opisana metodologija dela, zlasti postopek oblikovanja aplikativnega modela verjetnosti stanj in odločitev glede nasleditve na hribovskih kmetijah in način prenosa tega na Popis kmetijskih gospodarstev v Sloveniji leta 2000. Rezultati kažejo, da so na preučevanem območju tri strnjena območja z večjim deležem hribovskih kmetij, na katerih ne bo prišlo do nasleditve oziroma se na njih nasledniki po prevzemu ne bodo ukvarjali s kmetovanjem. Območja so slabše gospodarsko razvita, imajo pa tudi neugodno demografsko strukturo.

KLJUČNE BESEDE

socialna geografija, agrarna geografija, geografija podeželja, agrarna ekonomika, ruralna sociologija, modeli diskretne izbire, hribovske kmetije, nasledstvo na kmetijah.

ABSTRACT

The spatial distribution of mountain farms in Slovene Alpine and Subalpine areas with regard to their succession statuses and decisions

The paper presents how mountain farms in Slovene Alpine and Subalpine areas are spatially distributed with regard to their succession statuses and decisions, and to what extent the spatial distribution ascertained is linked to the economic development and demographic structure of area studied. The methodology is described in detail, especially the method of forming an applicative model of farm succession status and decision probability, as well as the procedure for the transfer of this model to the Slovene Agricultural Census of 2000. The results show that there are three serried areas with a greater share of mountain farms on which succession will not occur, or on which successors will not continue with farming after takeover. Economic development of these areas is weak and their demographic structure is unfavourable.

KEY WORDS

social geography, agrarian geography, rural geography, agrarian economics, rural sociology, discrete choice models, mountain farms, farm succession

Uredništvo je prispevek prejelo 24. septembra 2007.

1 Uvod

S Strategijo razvoja slovenskega kmetijstva (1992) je bilo določeno, da mora družinska kmetija postati nosilec eko-socialnega in večnamenskega kmetijstva, »... saj je za pretežni del slovenskega kmetijskega prostora (torej podeželja) nenadomestljiva ...« (prav tam, 72). Po R. Gasson in Erringtonu (1993) je za družinske kmetije značilno, da se nadzor nad upravljanjem (angleško *managerial control*) in lastništvo kmetij (*farm ownership*) medgeneracijsko prenašata znotraj družine. »... Zagotavljanje (*inter*)generacijske kontinuitete je torej odločilnega pomena pri ohranjanju tradicije kmetovanja. To je tiste ruralne vrednote, brez katere se izgublja specifična in generacijsko negovana identiteta podeželskega prostora. Proces bolj ali manj pospešenega zamiranja tega antropogenega dejavnika pa je v slovenskem prostoru značilen predvsem za številna obmejna in hribovska naselja ...« (Hribernik 1994, 35).

Naš namen je prikazati prostorsko razporeditev hribovskih kmetij v alpski in predalpski Sloveniji po stanjih in odločitvah glede nasleditve na njih ter ugotoviti, v kolikšni meri je ugotovljena prostorska razporeditev povezana z gospodarsko razvitostjo in demografsko strukturo. Pri tem razumemo stanje glede nasleditve na kmetiji, ali je na kmetiji že oziroma ali bo kot naslednik določena/predvidena oseba, ki bo za gospodarjem zagotovo v celoti prevzela nadzor nad upravljanjem, vodenjem kmetije ter bo postala tudi gospodar in lastnik kmetije, pri tem pa ni nujno, da je ta oseba gospodarjev potomec in da živi v istem gospodinjstvu kot gospodar. Odločitev glede nasleditve na kmetiji pa razumemo, ali se je ta oseba že sama odločila, da bo gospodarja nasledila, ter ali bo ta oseba po prevzemu kmetije nadaljevala s kmetovanjem.

2 Dosedanja spoznanja o povezanosti med lego kmetij in nasleditvami na njih

Obravnavana problematika je v slovenski znanosti slabo raziskana. Najvidnejši je prispevek ruralnih sociologov, zlasti Franca Hribernika in Ane Barbič, ter agrarnih ekonomistov, med njimi Luke Juvančiča. Po Juvančiču (2002) je bilo v Sloveniji med letoma 1991 in 2000 opuščanje kmetij v oddaljenejših območjih s slabše razvito gospodarsko infrastrukturo in s tem slabšimi možnostmi za zaposlitev zunaj kmetijstva manj intenzivno. Njegova spoznanja se ujemajo ugotovitvami A. Barbič (1993), da ima med ekonomskimi razlogi, ki naj bi najbolj zadrževali mlade v kmetijstvu, najpomembnejšo vlogo pomanjkanje delovnih mest v urbanih središčih.

Mnenja tujih raziskovalcev o vplivu lege kmetij na nasleditve na njih se razlikujejo. Nekateri poročajo, da so na kmetijah v območjih s slabšimi možnostmi za kmetovanje zaradi slabših naravnih razmer in slabše prometne dostopnosti slabša stanja glede nasleditve, osebe, ki so že določene ali predvidene za naslednike, pa se na teh območjih tudi redkeje odločijo za prevzem kmetij (na primer R. Fennell 1981; Pfeffer 1989; Stiglbauer in Weiss 2000; Glauen in sodelavci 2002). Potter in Lobley (1996), Kimhi in Nachlieli (2001), Glauen in drugi (2003) ter Corsi (2004) in R. Fennell (1981) pa ugotavljajo, da je lahko povezanost med lego kmetij v območjih z omejenimi dejavniki za kmetovanje in nasleditvami na kmetijah pozitivna, saj so na teh območjih možnosti za zaposlovanje v nekmetijskih dejavnostih pogosto omejene, po Corsiju (2004) pa je tam omejen tudi trg s kmetijskimi zemljišči. R. Fennell (1981) meni, da so v takih primerih slabše tudi možnosti za zaposlovanje v drugih območjih, kar naj bi zavrnilo odseljevanje v območjih, ki so manj ugodna za kmetijstvo. Corsi (2004) še dodaja, da so pogostejše nasleditve na teh območjih tudi posledica večjega spoštovanja tradicije in kmečkega življenja (*effect of cultural heritage*). Po Goetzu in Debertinu (2001) ter Glaubnu in drugih (2003) je stopnja obdržanja kmetij višja, prevzemi pa pogostejši, če kmetije ležijo v območjih z višjo stopnjo brezposelnosti ali z večjo gostoto prebivalstva, pri čemer pozitivno povezanost s slednjim dejavnikom pojasnjujejo z bližino trga in boljšimi možnostmi za prodajo proizvodov.

3 Metodologija

Za takšno raziskavo je najustreznejši vir, ki zajema vse kmetije, popis kmetij. Ker pa v Popisu kmetijskih gospodarstev v Sloveniji iz leta 2000 stanje glede nasleditve na kmetijah ni dovolj natančno opredeljeno – po njegovi definiciji mora biti oseba, ki je predvidena za naslednika in naj bi za trenutnim gospodarjem prevzela in vodila kmetijo, nujno tudi član njegovega gospodinjstva, kar pomeni, da sodijo v popisu med kmetije brez naslednikov tudi tiste kmetije, na katerih nasledniki niso živeli v istem gospodinjstvu kot gospodarji, čeprav so bili nasledniki za to vlogo že določeni, predvideni ali pa so celo že vodili kmetije, vendar jih formalno še niso prevzeli – in ker popis tudi ne nudi informacij, kako so se predvideni nasledniki sami odločili glede prevzema in nadaljnjega kmetovanja, smo zato, da uresničimo zastavljeni namen, izvedli raziskavo v treh korakih:

- na vzorcu hribovskih kmetij alpskega in predalpskega sveta Slovenije smo najprej izvedli anketiranje po pošti;
- na podlagi pridobljenih anketnih podatkov o stanjih in odločitvah glede nasleditev na hribovskih kmetijah preučevanega območja ter o njihovi socialnogeografski strukturi smo oblikovali model verjetnosti stanj in odločitev glede nasleditve na hribovskih kmetijah v Sloveniji – ker ima oblikovani model verjetnosti uporabno vrednost, smo ga poimenovali aplikativni;
- rezultate modela verjetnosti smo prenesli na Popis kmetijskih gospodarstev v Sloveniji leta 2000 in s tem na vse hribovske kmetije v alpskem in predalpskem svetu Slovenije.

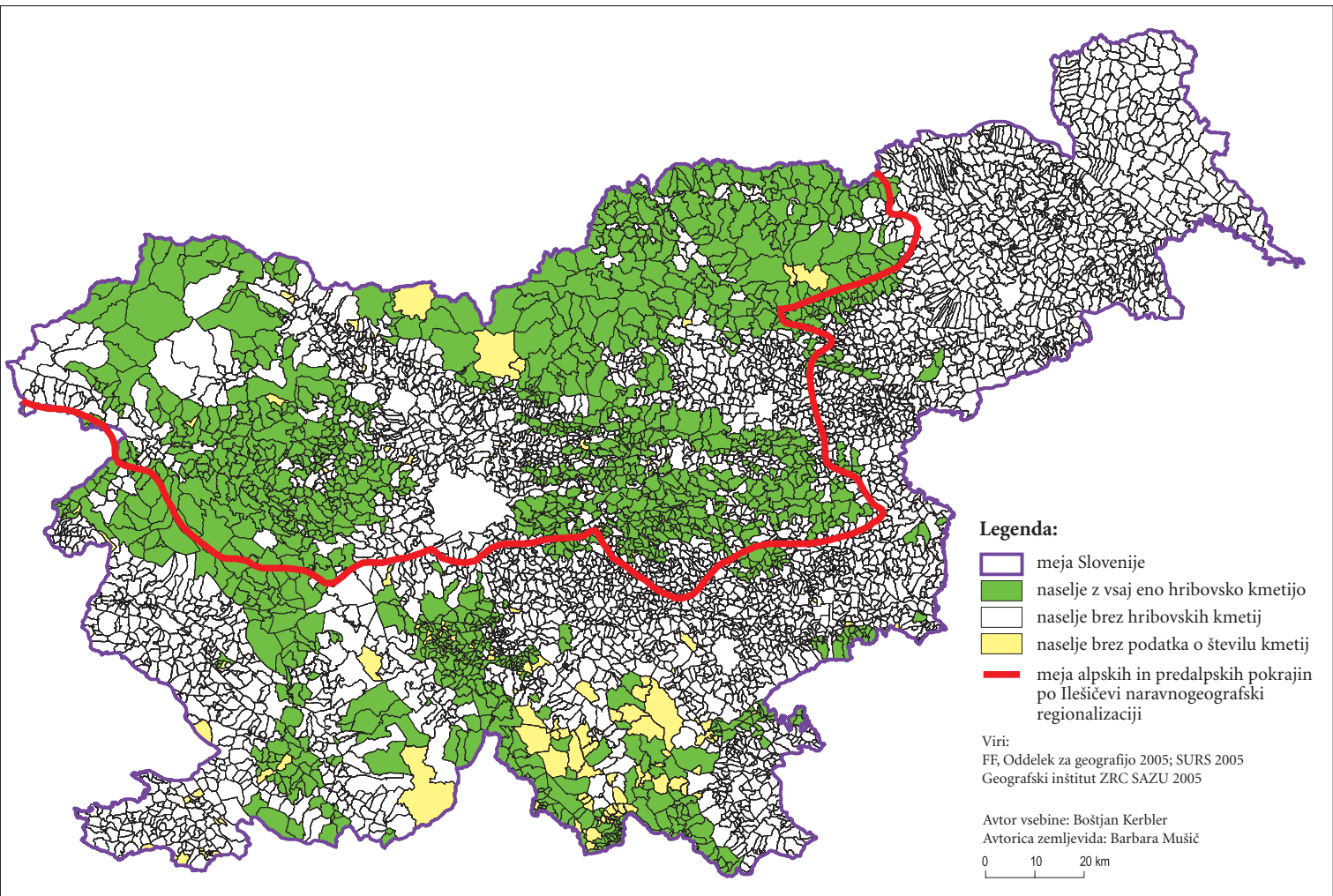
3.1 Opredelitev enot ter območja preučevanja in raziskovalnega vzorca

Zaradi prilagoditve podatkom v popisu smo **hribovske kmetije** kot enote preučevanja opredelili na podlagi Robičeve (1988; 1990) členitve območij z omejenimi dejavniki za kmetovanje, in sicer kot kmetije, ki ležijo v gorsko-višinskem območju, na več kot 600 metrih nadmorske višine, in tudi kot kmetije, ki ležijo pod 600 metri nadmorske višine, vendar imajo več kot 60 % kmetijskih zemljišč v nagibu nad 35 % – po Robičevi tipologiji t. i. strme kmetije.

Območje preučevanja, torej območje alpskih in predalpskih pokrajin Slovenije, smo določili na podlagi Ileičeve naravnogeografske regionalizacije iz leta 1974. Po tej pokrajinski členitvi so hribovske kmetije alpskih in predalpskih pokrajin v 920 naseljih, pri čemer smo med naselja s hribovskimi kmetijami uvrstili vsa naselja, v katerih je vsaj ena kmetija opredeljena kot hribovska. Ker meja preučevanega območja povsod ne poteka po mejah naselij, smo pri mejnih naseljih v raziskavo vključili tista naselja, pri katerih sega na območje alpskih ali predalpskih pokrajin večina njihovega ozemlja (slika 1). Po ažurnih podatkih Statističnega registra kmetijskih gospodarstev v Sloveniji je bilo tako v naseljih, ki ležijo v preučevanem območju, skupno 10.271 hribovskih kmetij, kar je 70,03 % vseh hribovskih kmetij v Sloveniji glede na podatke Popisa kmetijskih gospodarstev leta 2000.

Da bi bil **raziskovalni vzorec** čim bolj homogen, pridobljeni podatki pa s tem med seboj čim bolj primerljivi, so bile vanj vključene le tiste kmetije na preučevanem območju, na katerih so se ukvarjali z rejo pašne živine ali mešano živinorejo, gospodarji pa so morali biti stari vsaj 45 let. Pri tej starosti namreč začnejo vprašanja glede nasleditve na kmetiji prihajati vedno bolj v ospredje gospodarjevih načrtov, sklepamo pa lahko tudi, da če so predvideni nasledniki gospodarjevi potomci, je večina od teh že stara toliko, da se do načrtov in predvidevanj gospodarjev v zvezi z nasleditvijo na kmetiji lahko opredeli sama in glede tega sprejema odločitve. Na podlagi obeh kriterijev in po izločitvi nekaterih kmetij brez podatkov o starosti gospodarjev smo pri pripravi vzorca razpolagali s 6801 hribovsko kmetijo v 888 naseljih oziroma 78 občinah alpske in predalpske Slovenije (gre za stanje pred ustanovitvijo novih občin leta 2006).

Slika 1: Naselja s hribovskimi kmetijami v Sloveniji leta 2005 ter območje alpskega in predalpskega sveta Slovenije. ► str. 70

Ker smo želeli, da bi bil vzorec čim bolj reprezentativen, in ker je bila pri anketiranju po pošti vrnje- na približno tretjina anketnih vprašalnikov, smo izbrali 3000 hribovskih kmetij. Izbor smo opravili tako, da smo v anketiranje vključili hribovske kmetije iz vseh 888 naselijh. Če je bila v naselju le ena kmeti- ja in če sta bili kmetiji dve oziroma so bile tri, smo izbrali vse kmetije, v naseljih s štirimi kmetijami ali več pa smo kmetije izbrali naključno na proporcionalni način, vendar tako, da je bila v vsakem od teh naselij izbrana vsaj tretjina kmetij.

Anketiranje smo opravili junija 2005. Anketne vprašalnike je vrnilo 821 kmetij, kar je 27,4 % vseh kmetij. Po tem, ko smo izključili vse anketne vprašalnike, ki niso bili izpolnjeni v celoti, je raziskoval- ni vzorec obsegal 789 hribovskih kmetij oziroma 11,6 % vseh hribovskih kmetij, ki smo jih na podlagi obeh kriterijev opredelili kot hribovske na preučevanem območju. Nahajale so se v 468 naseljih ozi- roma 71 občinah, kar je 52,7 % vseh naselij oziroma 92,3 % vseh občin s kmetijami, s katerimi smo ob upoštevanju kriterijev razpolagali pri pripravi vzorca.

3.2 Oblikovanje aplikativnega modela verjetnosti

Aplikativni model verjetnosti stanj in odločitev glede nasleditve na hribovskih kmetijah smo obli- kovali na podlagi izvedbe probit modela binarne izbire (*binary-choice/response probit model*), ene od vrst modelov diskretne izbire (*discrete choice models/qualitative response (QR) models*), ki sodijo med regresijske modele. Osnovna oblika zapisa teh modelov je zato $Y_j = \alpha + \beta X_j + \epsilon_j$.

Pri tem je Y_j vektor vrednosti odvisne spremenljivke, X_j matrika vrednosti pojasnjevalnih spremen- ljivk, α , β , ϵ_j pa so parametri regresijskega modela – α je konstanta, β vektor koeficientov, ki jih ocenjujemo, ϵ_j pa vektor slučajnih napak (ostankov) oziroma vplivov (Pindyck in Rubinfeld 1991; Fox 1997; Koš- melj 2001).

Modeli diskretne izbire omogočajo, da lahko odnose med odvisno spremenljivko Y_j (v naši razi- skavi so bila to stanja in odločitve glede nasleditve na hribovskih kmetijah) in pojasnjevalnimi spremenljivkami $X_1 \dots X_k$ (v naši raziskavi so to dejavniki socialnogeografske strukture hribovskih kme- tij) analiziramo na ravni posamezne kmetije, in sicer tudi če ne poznamo zveznih, kvantitativnih vrednosti odvisne spremenljivke, temveč ločimo le končno število izidov, ki zavzemajo diskretne, kvalitativne vred- nosti (Juvančič 2002, povzeto po Maddala 1999; Wooldridge 2002). Ker je po Foxu (1997) za regresijske modele značilno, da lahko na podlagi sprejetega modela in ocen njegovih parametrov iz vrednosti pojas- njevalnih spremenljivk X_j napovemo vrednost odvisne spremenljivke (Y_j), omogočajo ti – kot verjetnostni modeli – napovedovanje verjetnosti odziva oziroma izbire (*forecasting response/choice pro- bability*) (Liao 1994; Wooldridge 2002). Greene (2003) pojasnjuje to z zapisom:

$$\text{Prob}(\text{dogodek } j \text{ se zgodi}) = \text{Prob}(Y = j) = P_j [\text{relevantne posledice, parametri}]$$

Pri tem pomeni $\text{Prob}(Y = j)$ verjetnost, da se bo dogodek j pri danih X_i zgodil, in zavzema po Pindyc- ku in Rubinfeldu (1991) vrednosti na intervalu med 0 in 1, dogodek (*event*) pa pomeni posameznikovo izbiro med alternativami – izidi, ki jih zavzema odvisna spremenljivka Y_j . Ta zavzema pri modelih binar- ne izbire le dva izida, in sicer 0 in 1. V aplikativnem modelu verjetnost stanj in odločitev glede nasleditve na hribovskih kmetijah smo ta izida opredelili kot:

- $Y_j = 1$ kmetijo bo prevzel naslednik, ki se bo na njej še naprej ukvarjal s kmetovanjem;
- $Y_j = 0$ na kmetiji ne bo prišlo do nasleditve oziroma kmetijo bo prevzel naslednik, ki se ne bo ukvar- jal s kmetovanjem.

Pojasnjevalne spremenljivke X_j , ki smo jih določili na podlagi podatkov anketiranja, so morale za to, da smo jih vključili v aplikativni model verjetnosti, ustrezati naslednjim pogojem:

- v enaki obliki jih je bilo mogoče določiti iz podatkov Popisa kmetijskih gospodarstev v Sloveniji leta 2000;
- določiti jih je bilo mogoče za vse ali vsaj za večino kmetij v popisu, ki ustrezajo enakim kriterijem kot anketirane kmetije;
- morale so imeti čim večji vpliv na odvisno spremenljivko Y_j ;

- med seboj so morale izkazovati čim manj kolinearnosti (gre za pojav, pri katerem so pojasnjevalne spremenljivke med seboj tesno povezane; dejavniki med seboj namreč ne delujejo izolirano, ampak se spreminjajo bolj ali manj skupno, na medsebojno povezan način (Pfajfar 1998));
- oblikovani model je moral biti dovolj zanesljiv in se je moral dovolj natančno približati opazovanim vrednostim, torej je moral imeti čim višjo napovedno moč.

S pojasnjevalnimi spremenljivkami, ki so ustrezale postavljenim zahtevam, smo izvedli »poskusne« probit modele binarne izbire. V njih smo med seboj kombinirali različne pojasnjevalne spremenljivke in različno število teh spremenljivk. Izkazalo se je, da je imel med vsemi izračunanimi modeli najvišjo napovedno moč, določeno na podlagi deleža pravilno napovedanih izidov odvisne spremenljivke Y_j , model, v katerega smo vključili en dejavnik demogeografske strukture kmetije, in sicer obseg opravljenega dela na kmetiji (PDM), in dejavnik ekonomske strukture kmetije, izražen s številom glav velike živine (GVŽ).

3.3 Prenos rezultatov aplikativnega modela verjetnosti na popis

Oblikovani model verjetnosti stanj in odločitev glede nasleditve na hribovskih kmetijah smo prenesli na Popis kmetijskih gospodarstev v Sloveniji leta 2000, in sicer na hribovske kmetije, ki so ustrezale postavljenim kriterijem, skupno na 6733 kmetij. Pri tem smo kmetijam, pri katerih naj bi bila verjetnost, da bo kmetijo prevzel naslednik, ki se bo na njej še naprej ukvarjal s kmetovanjem, manjša od 50 % ($0 \leq P_j \leq 0,4999$), dodelili izid $Y_j = 0$, če pa naj bi bila verjetnost 50- in večodstotna ($0,500 \leq P_j \leq 1$), smo jim dodelili izid $Y_j = 1$.

Model smo prenesli tudi na kmetije, ki so bile opredeljene kot ekološke ali pa so bile v postopku preusmeritve v ekološko kmetovanje. Čeprav veljajo za kmetije, ki so usmerjene v ekološko kmetovanje (ekološko živinorejo), posebne zahteve glede intenzivnosti živinoreje, zaradi česar smo sklepali, da primerljivost števila živine na teh kmetijah in kmetijah, ki niso usmerjene v ekološko pridelavo, ni relevantna, pa se je pri izbranih kmetijah izkazalo, da med njimi ni bilo statistično pomembnih razlik.

4 Rezultati

Čeprav bi bilo smiselno zastopnost izbranih hribovskih kmetij po stanjih in odločitvah glede nasleditve na njih prikazati na čim nižji prostorski ravni, s čimer bi se natančno pokazale razlike in specifičnosti v prostoru, pa zaradi zavezanosti k varovanju osebnih podatkov to ni bilo mogoče. Z odpravo te omejitve bi se odprle nove možnosti za podrobnejše prostorske analize ter s tem za nadaljnja in še bolj poglobljena raziskovanja na tem področju. Ker je bilo v mnogih naseljih le nekaj izbranih kmetij (v nekaterih primerih je bila v naselju le ena kmetija), je bila občina najnižja prostorska raven, ki je bila še sprejemljiva za prikaz rezultatov. Ker je bil popis izveden leta 2000, so tudi rezultati po občinah prikazani glede na število in prostorski obseg občin v Sloveniji tega leta. Skupno so se izbrane kmetije nahajale v 82 občinah.

Več kot polovico hribovskih kmetij, na katerih ne bo prišlo do nasleditve oziroma se nasledniki po prevzemu ne bodo nadaljevali s kmetovanjem, je imelo 13 občin. Največ (65,2 %) jih je bilo v občini Radeče, pri čemer 100-odstotnega deleža v občinah Kanal in Nova Gorica nismo upoštevali – med izbrane kmetije je namreč v vsaki od njiju sodila le po ena kmetija. Visok delež kmetij, na katerih do nasleditve in nadaljnega kmetovanja ne bo prišlo, so imele še občine Kobarid (63,3 %), Cerkno (58,7 %), Ribnica na Pohorju (58,8 %) in Podvelka (58 %).

Občin, v katerih so več kot tri četrtine hribovskih kmetij, ki jih bodo nasledniki prevzeli in na njih nadaljevali s kmetovanjem, je bilo 21. Med tiste z najvišjim deležem teh kmetij so sodile: Vojnik in Cerklje na Gorenjskem (100 %), Zreče (90,4 %), Hoče – Slivnica (90,3 %), Braslovče (89,5 %), pri čemer je bila v prvi od naštetih občin le ena hribovska kmetija, v drugi pa jih je bilo sedem.

4.1 Prostorska razporeditev hribovskih kmetij v alpski in predalpski Sloveniji po stanjih in odločitvah glede nasleditve na njih

Da bi prikazali prostorsko razporeditev občine glede na zastopanost izbranih hribovskih kmetij po stanjih in odločitvah glede nasleditve na njih, in sicer glede na verjetnost, da bo kmetijo prevzel naslednik, ki se bo na njej še naprej ukvarjal s kmetovanjem ($Y_j = 1$), smo občine razdelili v štiri skupine. Najprej smo določili srednjo vrednost med občino z najvišjim in najnižjim deležem kmetij z izidom $Y_j = 1$. Pri tem nismo upoštevali občin, v katerih je bila le ena kmetija, zaradi česar je bila zastopanost kmetij z izidom $Y_j = 1$ ali nič- ali 100-odstotna, in rezultatov občine Cerklje na Gorenjskem, saj je ta občina precej odstopala od drugih kmetij z najvišjimi vrednostmi. Mejo med osnovnima skupinama smo postavili pri 62,5 % in ju razdelili še v dva razreda tako, da so bile skupine glede na zastopanost kmetij med seboj čim enakomerneje porazdeljene.

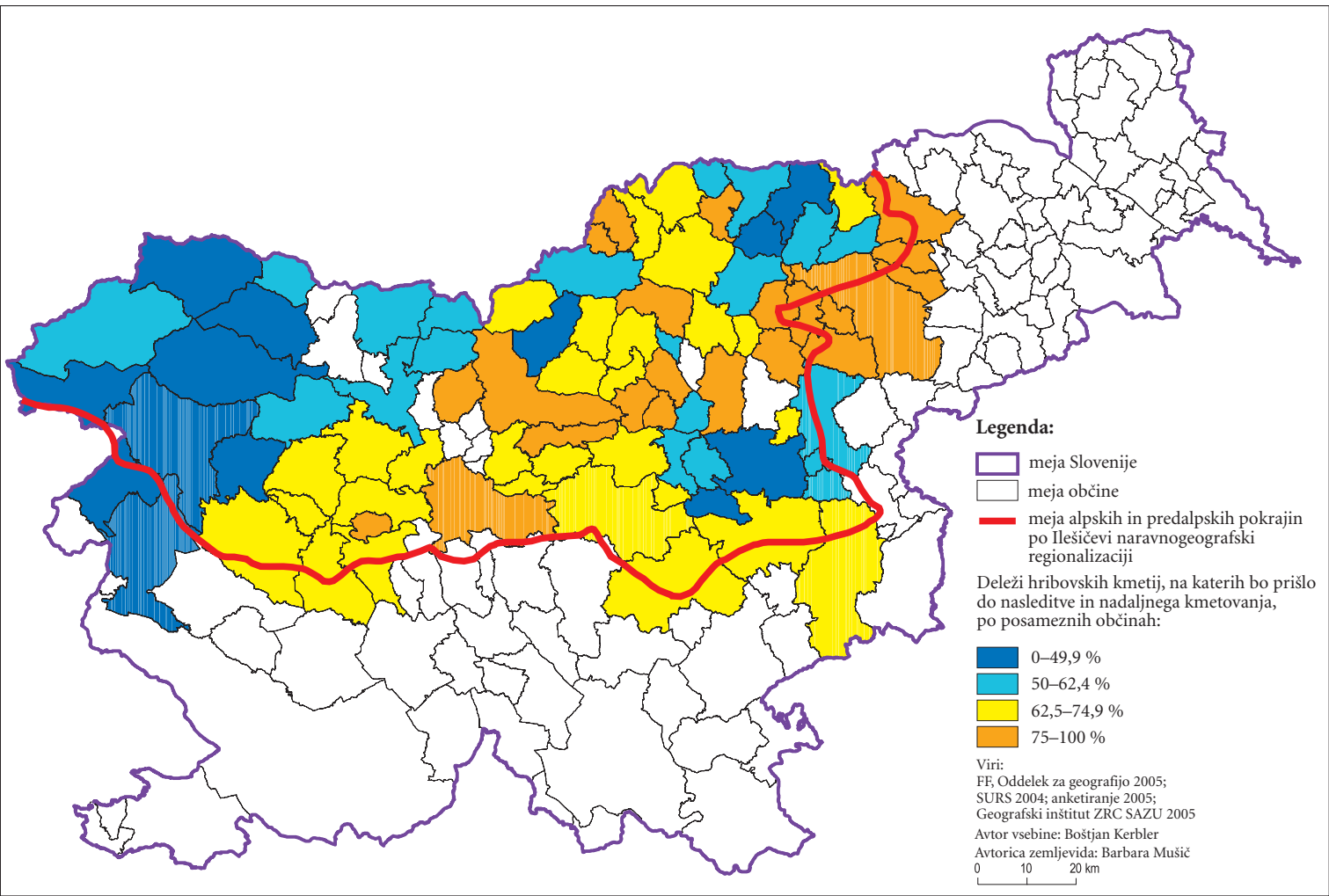
Prostorska razporeditev zastopanosti izbranih hribovskih kmetij z izidom $Y_j = 1$ po oblikovanih skupinah je prikazana na sliki 2 (v nekaterih občinah sodi v alpski in predalpski svet Slovenije le del hribovskih kmetij (s tem pa tudi le del občine), vendar smo zaradi tehničnih pomanjkljivosti barvno označili celotno občino). Z nje je razvidno, da so v alpski in predalpski Sloveniji tri večja strnjena območja občin, v katerih je skoraj 40 % ali več hribovskih kmetij, na katerih ne bo prišlo do nasleditve oziroma se nasledniki po prevzemu ne bodo ukvarjali s kmetovanjem ($Y_j = 0$). Tiste z najvišjim deležem hribovskih kmetij, na katerih ne bo prišlo do nasleditve oziroma se nasledniki po prevzemu ne bodo ukvarjali s kmetovanjem, imajo znotraj teh območij središčno lego (na primer Laško, Ribnica na Pohorju, Bohinj) ali pa so na njihovem zunanem obrobju (na primer Radeče, Kobarid). Zunaj teh strnjenih območij leži le občina Šmartno ob Paki, izstopa pa tudi občina Solčava, ki sicer sodi v tretjo skupino, vendar je skoraj ne meji med dvema razredoma – v njej je 37,1 % hribovskih kmetij, na katerih ne bo prišlo do nasleditve oziroma se nasledniki po prevzemu ne bodo ukvarjali s kmetovanjem.

Čeprav se meje občin in meje naravnogeografskih regij običajno ne prekrivajo (na ozemlje občin, zlasti večjih, lahko sega več pokrajini), smo strnjena območja razčlenili po Ilešičevi naravnogeografski regionalizaciji:

- Največje je območje, ki zajema zahodni, severozahodni in severni del alpskega in predalpskega sveta Slovenije. Vanj sodijo hribovske kmetije v Julijskih Alpah, Zahodnih in Vzhodnih Karavankah ter Savinjskih ali Kamniških Alpah, hribovske kmetije v pokrajini Tolminsko hribovje s srednjo Soško dolino, hribovske kmetije v Cerkljansko-Idrijskem hribovju in hribovske kmetije v Selški dolini in Škofjeloškem hribovju ter v zgornji Mežiški dolini v pokrajini Pohorsko Podravje.
- Drugo območje obsega hribovske kmetije v vzhodnem delu Visokega Posavskega hribovja.
- Tretje območje obsega hribovske kmetije v osrednji Dravski in zgornji Mislinjski dolini v pokrajini Pohorsko Podravje.

Če primerjamo prostorsko razporeditev območij s hribovskimi kmetijami, na katerih ne bo prišlo do nasleditve oziroma se nasledniki po prevzemu ne bodo ukvarjali s kmetovanjem, s spoznanji A. Barbič (1993) in Juvančiča (2002) o povezanosti med lego kmetij in nasleditvami na njih, lahko domnevamo, da se rezultati naše raziskave ne ujemajo z njunimi ugotovitvami: sklepamo namreč, da so območja z višjim deležem hribovskih kmetij, na katerih do nasleditve ne bo prišlo oziroma se po prevzemu nasledniki s kmetovanjem ne bodo ukvarjali, gospodarsko slabše razvita, na teh območjih pa je slabša tudi demografska struktura.

Slika 2: Deleži hribovskih kmetij v alpski in predalpski Sloveniji, na katerih bo prišlo do nasleditve in nadaljnje kmetovanja, po občinah leta 2000. ► str. 74

4.2 Povezanost prostorske razporeditve preučevanih kmetij po stanjih in odločitvah glede nasleditve na njih z gospodarsko razvitostjo in demografsko strukturo

Predpostavko o povezanosti med gospodarsko razvitostjo oziroma njihovo demografsko strukturo in prostorsko razporeditvijo preučevanih kmetij po stanjih in odločitvah glede nasleditve na njih smo preverjali na podlagi podatkov izbranih ekonomskih in demografskih kazalnikov. Pri tem gre za podatke na ravni občin, njihova ažurnost pa je bila odvisna od dostopnosti do najnovejših objavljenih podatkov v času statistične analize. Manjkajoče podatke na ravni občin smo nadomestili s podatki na ravni upravne enote oziroma statistične regije, v kateri je občina, če so manjkali tudi podatki na ravni upravne enote.

Za izbrane kazalnike smo izračunali njihove povprečne vrednosti in jih pretvorili v koeficiente, pri čemer razmerja niso preračunana na podlagi povprečij za občine, v katerih so naselja, ki sodijo v alpski in predalpski svet Slovenije, ampak so osnova za izračun koeficientov povprečja za vso Slovenijo, kar poleg primerljivosti med skupinama, omogoča tudi primerljivost z drugimi območji v državi. Koeficiente smo določili le za osnovni skupini občin glede na delež hribovskih kmetij, na katerih ne bo prišlo do nasleditve oziroma se nasledniki po prevzemu ne bodo ukvarjali s kmetovanjem. V prvo skupino smo uvrstili občine, v katerih je bil delež hribovskih kmetij, na katerih bo prišlo do nasleditve, prevzemniki pa bodo tudi nadaljevali s kmetovanjem ($Y_j = 1$), manj kot 62,5-odstoten, v drugo pa občine, v katerih je bil delež teh kmetij 62,5- in večodstoten. V vsaki skupini smo izbrali eno »represzentativno« občino in zanj izračunali koeficiente za izbrane kazalnike. V prvi skupini je bila to občina Kobarid, v drugi pa občina Horjul: v Kobaridu je bilo 36,7 % hribovskih kmetij, ki jih bodo prevzeli nasledniki, ki se bodo na njih še naprej ukvarjali s kmetovanjem, v Horjulu pa je bilo takšnih 82,6 %. Koeficienti za ti občini so v preglednici 1 zapisani v oklepajih.

Preglednica 1: Povprečne vrednosti izbranih ekonomskih in demografskih kazalnikov po osnovnih skupinah občin glede zastopanosti hribovskih kmetij po stanjih in odločitvah glede nasleditve na njih v posameznih občinah ter posebej v občinah Kobarid in Horjul kot primerih za prvo oz. drugo skupino občin (UMAR 2006, SURS 2006).

opis dejavnika	prva skupina	druga skupina
koeficient povprečne bruto osnove za dohodnino na zavezanca v obdobju 2001–2003 na ravni občine (SLO = 1)	0,906 (0,866)	0,935 (0,934)
koeficient povprečne mesečne bruto plače na zaposlenega leta 2004 na ravni občine (SLO = 1)	0,849 (0,812)	0,882 (0,980)
koeficient povprečne mesečne bruto plače na zaposlenega v kmetijstvu leta 2004 na ravni občine (povprečna mesečna bruto plača na zaposlenega v Sloveniji = 1)	0,751 (0,816)	0,759 (0,921)
koeficient registrirane stopnje zaposlenosti leta 2004 na ravni občine (SLO = 1)	0,997 (0,969)	1,022 (1,117)
koeficient povprečne stopnje brezposelnosti v obdobju 2000–2005 na ravni občine (SLO = 1)	0,934 (0,804)	0,836 (0,329)
koeficient povprečne stopnje gibanja brezposelnosti v obdobju 2000–2005 na ravni občine (SLO = 1)	0,967 (1,031)	0,974 (1,028)
koeficient staranja prebivalstva leta 2004 na ravni občine (SLO = 1)	1,036 (1,446)	0,861 (0,686)
koeficient delovno aktivnega prebivalstva v kmetijstvu leta 2002 na ravni občine (SLO = 1)	0,608 (0,517)	0,535 (0,377)

Rezultati analize, prikazani v preglednici 1, potrjujejo našo predpostavko o povezanosti med lego hribovskih kmetij v alpski in predalpski Sloveniji ter stanji in odločitvami glede nasleditve na njih – v območjih s slabšo gospodarsko razvitostjo in z neugodno demografsko strukturo je delež kmetij, na katerih bo prišlo do nasleditve in nadaljnega kmetovanja po prevzemu ($Y_i = 1$), nižji.

Rezultati so sicer v nasprotju s spoznanji A. Barbič (1993) in Juvančiča (2002), vendar pa je primerjava rezultatov zaradi različnih pristopov raziskovanja in podatkovnih virov mogoča le do določene mere, poleg tega pa vključujeta omenjeni raziskavi kmetije z vse Slovenije, pri čemer so območja hribovskih kmetij oziroma območja s težjimi pogoji za kmetovanje že v splošnem slabše gospodarsko razvita v primerjavi z drugimi območji v Sloveniji. Enako velja tudi za tuje raziskave, saj se osredotočajo predvsem na primerjavo med stanji in odločitvami glede nasleditve na kmetijah v različnih območjih, ne pa na ugotavljanje razlik med kmetijami glede na lego na enem od teh območij – na primer na območju z omejenimi možnostmi za kmetovanje, kot smo se osredotočili v svoji raziskavi.

5 Razprava

Sklepamo lahko, da so vzrok za to, da je na območjih alpske in predalpske Slovenije, ki so gospodarsko razvitejša, višji delež hribovskih kmetij, ki jih bodo prevzeli nasledniki in bodo na njih nadaljevali s kmetovanjem, boljše možnosti za zaposlitev zunaj kmetij, s tam pa možnosti kombiniranja različnih dohodkov in zagotovitve življenjskega standarda, ki je primerljiv s standardom tistih, ki se s kmetovanjem ne ukvarjajo. Po Hriberniku (1996, 16) je namreč »... *zaposlitev zunaj kmetije v veliki meri povezana z eksistenčno nujno in zagotovitvijo socialne varnosti, saj kmetovanje ne zagotavlja primerne ravni dohodkov za življenje, zlasti če gre za hribovske kmetije in zlasti če so te majhne...*«. Po podatkih anketiranja naj bi bilo po zaključenem šolanju zunaj kmetije zaposlenih 77,5 % določenih oziroma predvidenih naslednikov, kar kaže, da se mlajše generacije zavedajo, da bodo »... *v sodobnih tržnih razmerah preživele samo kmetije, ki bodo ustvarjale zadosti dohodka, zato bodo morale izkoristiti vse potencialne možnosti za pridobivanje dohodka, kar pa pomeni iskanje možnosti zaslužka na bistveno širših osnovah...*« (Hribernik 1996, 28).

Po R. Gasson (1986) pa zaposlitev zunaj kmetije ne vpliva le na večjo stabilnost in povišanje skupnega dohodka kmetije, s tem pa na donosnost in nadaljevanje kmetovanja, pomeni lahko tudi prvi korak k prenehanju in opustitvi kmetovanja, kar je tesno povezano s pogoji za zaposlitev zunaj kmetije. Med njimi je bistvenega pomena sprejemljiva prostorska in časovna oddaljenost od zaposlitvenih središč. Sklepamo lahko, da se bodo potencialni, določeni ali predvideni nasledniki – če se bodo možnosti za zaposlitev zunaj kmetije zmanjšale, prostorska in časovna oddaljenost od delovnih mest zunaj kmetij pa s tem povečala, ter zlasti če se bodo poslabšale razmere v kmetijstvu in bo zaposlitev zunaj kmetije pomenila boljše življenjsko izbiro – za prevzem in nadaljnje kmetovanje na hribovskih kmetijah odločali vse redkeje tudi na tistih območjih alpskega in predalpskega sveta Slovenije, ki so z vidika trenutne gospodarske razvitosti in dostopnosti do zaposlitvenih središč manj periferna. »... *Število in moč repulzivnih dejavnikov sta namreč precej večja od tistih, ki jih zadržujejo v kmetijstvu...*« (Hribernik 1996, 23, povzeto po A. Barbič in sodelavci 1984). To naj bi bilo po mnenju gospodarjev posledica družbene marginalizacije hribovskih kmetij, življenja na njih in kmečkega poklica in dela nasploh. Pri tem lahko gre za dejansko marginalizacijo ali pa le za percepcije kmetov, da jih družba marginalizira (Kerbler 2007).

Ker je na območjih z nizkim deležem hribovskih kmetij, ki jih bodo prevzeli nasledniki in bodo na njih nadaljevali s kmetovanjem, neugodna tudi demografska struktura – indeks staranja prebivalstva je precej višji kot v območjih z višjim deležem kmetij, na katerih bo prišlo do nasleditve in nadaljnega kmetovanja – lahko sklepamo, da se potencialni nasledniki od tod tudi odseljujejo. To potrjuje primerjava prostorske razporeditve teh območij z območji, ki jih je Kovačič (2000) opredelil v razvojno-tipološki členitvi podeželja v Sloveniji: območja z višjim deležem hribovskih kmetij, na katerih ne bo prišlo do

nasleditve, njihovi morebitni prevzemniki pa tudi ne bodo nadaljevali s kmetovanjem, se namreč v splošnem ujemajo s podeželskimi območji, ki se praznijo. Po Goetzu in Debertinu (2001) je na takšnih območjih proces opuščanja kmetij zelo intenziven – avtorja pojav imenujeta »vpliv utrte poti« (*beaten path effect*) –, verjetnost, da bi se kdo od odseljenih potomcev vrnil na kmetije na teh območjih, pa je po Hriberniku (1996) zelo majhna. To kaže, da potencialni nasledniki ta območja dojemajo kot periferna, kmetovanje na njih pa za manj perspektivno obliko zaposlitve.

Če se že nasledniki na perifernih območjih odločijo za prevzem kmetij in nadaljujejo s kmetovanjem, pa pogosto »... ostajajo brez pravih možnosti ustvariti si družinsko življenje ter pravočasno zagotoviti generacijsko kontinuiteto ...« (Hribernik 1996, 32). Šmajglove (1993) ugotovitve, ki jih naveda Hribernik (1994), namreč kažejo, da je lega kmetije eden od treh glavnih pogojev, ki so jih izpostavile redke mlade neporočene delavke, ki bi bile sploh pripravljene živeti na kmetijah, za poroko s kmečkimi fanti. To se ujema z ugotovitvami A. Barbič (1993), da je samoobnavljanje kmečkega sloja povezano predvsem z infrastrukturno opremljenostjo podeželja oziroma stopnjo njegove razvitenosti, potrjuje pa se tudi dejstvo, da pomeni življenje in delo na hribovskih kmetijah v slovenski družbi manj privlačno življenjsko izbiro.

6 Sklep

Rezultati raziskave so pokazali, da je delež hribovskih kmetij, na katerih ne bo prišlo do nasleditev oziroma se nasledniki po prevzemu ne bodo ukvarjali s kmetovanjem, višji na območjih, ki so gospodarsko slabše razvita in imajo tudi slabšo demografsko strukturo. Vendar pa na podlagi ugotovljene in prikazane prostorske razporeditve hribovskih kmetij v Sloveniji po stanjih in odločitvah glede nasleditev na njih ne moremo sprejeti dokončnih sklepov. Postavljeni model, ki smo ga prenesli na hribovske kmetije iz popisa leta 2000, namreč temelji le na dveh pojasnjevalnih spremenljivkah, zato se dejanskim vrednostim približa le do določene mere, ne pa povsem natančno, v nekaterih občinah pa je tudi premalo kmetij, da bi lahko bili rezultati dovolj zanesljivi. Pa tudi rezultati prenosa modela so združeni (le) v dva končna izida. Na kmetijah, ki jim je bil dodeljen izid $Y_j = 1$, so sicer verjetnosti, da jih bodo prevzeli nasledniki, ki bodo na njih nadaljevali s kmetovanjem, večje kot na kmetijah, ki jim je bil dodeljen izid $Y_j = 0$, vendar pa obstaja pri njih tudi do 50-odstotna verjetnost, da do prevzema ne bo prišlo oziroma da se njihovi morebitni prevzemniki s kmetovanjem ne bodo ukvarjali, nasprotno pa je lahko na kmetijah z izidom $Y_j = 0$ verjetnost, da jih bodo prevzeli nasledniki, ki se bodo na njih še naprej ukvarjali s kmetovanjem, do 49,9-odstotna.

Vendar izboljšanje gospodarske infrastrukture na perifernih območjih po našem mnenju tudi ne bi bistveno pripomoglo, da bi se potencialni nasledniki pogosteje odločali za prevzem hribovskih kmetij in na njih tudi nadaljevali s kmetovanjem. Zaradi družbene marginalizacije hribovskih kmetij in kmetijstva nasploh je namreč pri izbiri poklica zaposlitev v nekmetijskih dejavnostih privlačnejša. Dolgoročno vidimo rešitev v tem, da bi morala država jasneje poudariti pomen, ki ga imajo hribovske kmetije za pokrajino in celotno družbo, sprejeti bi morala njihovo ohranjanje kot narodno vrednoto, še zlasti pa bi jih morala na ta način sprejeti slovenska družba.

7 Viri in literatura

- Anketiranje 2005: Anketiranje na hribovskih kmetijah, ki smo ga izvedli junija 2005.
 Barbič, A. 1993: (Samo)obnavljanje kmečkega sloja v Sloveniji. Sodobno kmetijstvo 26-6. Ljubljana.
 Corsi, A. 2004: Intra-family succession in Italian farms. Medmrežje: http://www.child-centre.it/papers/child21_2004.pdf (17. 10. 2005).
 Fennell, R. 1981: Farm Succession in the European Community. Sociologia Ruralis 21-1. Oxford.

- FF, Oddelek za geografijo 2005: Digitalni podatki za prostorske enote v Sloveniji leta 2000. Ljubljana.
- Fox, J. 1997. Applied regression analysis, liner models, and related methods. London, New Delhi.
- Gasson, R. 1986: Part time farming: Strategy for survival? *Sociologia ruralis* 24-3. Oxford.
- Gasson, R., Errington, A. 1993: *The Farm Family Business*. Wallingford.
- Geografski inštitut ZRC SAZU 2005: Digitalni podatki za Ilešičevo naravnogeografsko regionalizacijo. Ljubljana. (Vir za razmejitve alpskega in predalpskega sveta v Sloveniji in za določitev naselij, ki sodijo v to območje.)
- Glauben, T., Tietje, H., Weiss, C. H. 2002: Intergenerational Succession on Family Farms: Evidence from Survey Data. Medmrežje: <http://www.food-econ.uni-kiel.de/Workingpaper/Ewp0202.pdf> (12. 9. 2003).
- Glauben, T., Tietje, H., Weiss, C. H. 2003: Agriculture on the Move: Exploring Regional Differences in Farm Exit Rates. Medmrežje: <http://www.food-econ.uni-kiel.de/Workingpaper/Fe0308.pdf> (9. 12. 2003).
- Goetz, S. J., Debertin, D., L. 2001: Why Farmers Quit: A Country-level Analysis. *American Journal of Agricultural Economics* 83-4. Marsden.
- Greene, W. H. 2003: *Econometric analysis*. New Jersey.
- Hribernik, F. 1994: Sklepanje in razveljavljanje zakonskih zvez v Sloveniji s posebnim ozirom na kmečko prebivalstvo. *IB revija* 28-12. Ljubljana.
- Hribernik, F. 1996: Ali lahko kmetije v Sloveniji zagotavljajo primerno socialno varnost kmečkemu prebivalstvu? *Socialno delo* 35-1. Ljubljana.
- Juvančič, L. 2002: Model odločanja o zaposlovanju na kmečkih gospodarstvih v Sloveniji. Doktorska disertacija, Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani. Ljubljana.
- Kerbler, B. 2007: Povezanost nasledstva na hribovskih kmetijah v Sloveniji z njihovo socialnogeografsko strukturo. Doktorska disertacija, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani. Ljubljana.
- Kimhi, A., Nachlieli, N. 2001: Intergenerational Succession on Israeli Family Farms. *Journal of Agricultural Economics* 52-2. Oxford.
- Košmelj, K. 2001: Osnove logistične regresije (1. in 2. del). Zbornik Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani, *Kmetijstvo* 77-2. Ljubljana.
- Kovačič, M. 2000: Razvojno-tipološka členitev podeželja v Republiki Sloveniji. Ljubljana.
- Liao, T. F. 1994: Interpreting probability models: logit, probit, and other generalized linear models. London, New Delhi.
- Perko, D., Orožen Adamič, M. (ur.) 1999: *Slovenija: pokrajine in ljudje*. Ljubljana.
- Pfajfar, L. 1998: *Ekonometrija – 1. del*. Ljubljana.
- Pfeffer, M., 1989: Part-time farming and the stability of family farms in the Federal Republic of Germany. *European Review of Agricultural Economics* 16. Oxford.
- Pindyck, R. S., Rubinfeld, D. L. 1991: *Econometric models and econometric forecasts*. New York.
- Potter, C., Lobley, M. 1996: Unbroken Threads? Succession and its Effects on Family Farms in Britain. *Sociologia Ruralis* 36-3. Oxford.
- Robič, T. 1988: Razvojni cilji kmetijsko nerazvitih območij. *Kmetijski priročnik* 1989. Ljubljana.
- Robič, T. 1990: Območja z omejenimi naravnimi dejavniki za kmetijstvo v SR Sloveniji. Ljubljana.
- Stiglbauer, A., M., Weiss, C., R. 2000: Family and Non-family Succession in Upper-Austrian Farm Sector. *Cahiers s'economie et sociologie rurales* 54. Ivry.
- Strategija razvoja slovenskega kmetijstva. 1992. Ljubljana.
- SURS 2004: Deindividualizirani podatki Popisa kmetijskih gospodarstev leta 2000 na mikroravni. Ljubljana.
- SURS 2005: Podatki Statističnega registra kmetijskih gospodarstev o številu hribovskih kmetij po naseljih v Sloveniji. Ljubljana.
- SURS 2006: SI-STAT podatkovni portal. Medmrežje: <http://www.stat.si/pxweb/Dialog/statfile2.asp> (8. 6. 2006).

UMAR 2006: Regije 2005 – izbrani socio-ekonomski kazalniki po regijah. Medmrežje: <http://www.sigov.si/zmar/public/dz/dzkazalo.php> (8. 6. 2006).

Wooldridge, J. M. 2002: *Econometric analysis of cross section and panel data*. Cambridge, London.

8 Summary: The spatial distribution of mountain farms in Slovene alpine and subalpine areas with regard to their succession statuses and decisions

(translated by the author)

The purpose of the research was to show the spatial distribution of mountain farms in Slovene alpine and subalpine areas with regard to their succession statuses and decisions, and to find out how the ascertained spatial distribution is linked to the economic development and demographic structure of the area studied. We understand succession status as being the case in which there either is or will be an appointed or expected successor on the farm who will definitely take over the complete managerial control from the previous householder and will become the householder himself as well as the farm owner. It is not necessary for this person to be the existing householder's child, nor is it essential that he or she live in the same household as the existing householder. We understand the succession decision on a farm as being when the appointed or expected successor has made his or her own decision to succeed the householder, and that this person will continue with farming after the takeover.

As farm succession status is not precisely defined in the Slovene Agricultural Census of 2000, and as this census does not contain information on the decisions made by prospective successors themselves regarding takeover and further farming, in order to achieve goal of the research it was executed in three steps:

- We carried out a survey by post on a sample of mountain farms in Slovene alpine and subalpine areas – the area studied was determined on the basis of Ilešič's regionalisation of 1974 (figure 1).
- On the basis of the survey data acquired regarding the succession statuses and decisions of mountain farms in Slovene alpine and subalpine areas and regarding their socio-geographic structure, with the aid of a binary-choice probit model we formed a model of farm succession status and decision probability on mountain farms in Slovenia – as it has an applicative value we called it an »applicative model«.
- We transferred the results of the model to the Slovene Agricultural Census of 2000, and thus to all of the mountain farms in Slovene alpine and subalpine areas.

As the census was carried out in the year 2000, the results are represented with regard to the number and spatial extent of municipalities in Slovenia in that year. In 13 municipalities there were more than 50% of mountain farms on which no succession will occur, or on which successors will not continue with farming after takeover. Most of these farms (65.2%) were in the Radeče municipality, but a high percentage of them were also in the municipalities of Kobarid (63.3%), Cerkno (58.7%), Ribnica na Pohorju (58.8%) and Podvelka (58%). There were 21 municipalities with more than 75% of mountain farms that successors will take over and continue to farm. The municipalities with the highest percentage of such farms were: Vojnik in Cerklje na Gorenjskem (100%), Zreče (90.4%), Hoče – Slivnica (90.3%) and Braslovče (89.5%). It should be noted, however, that there was only one mountain farm in the first and only seven mountain farms in the second of listed municipalities.

Figure 2 shows the spatial distribution of the selected mountain farms that successors will take over and continue to farm. As can be seen, in Slovene alpine and subalpine areas there are three larger serried areas of municipalities in which there are more than 37.5% of mountain farms on which no succession will occur, or on which successors will not continue with farming after takeover. Those municipalities with the highest percentage of mountain farms on which no succession will occur, or on which successors will not continue with farming after takeover, either have a central position within these areas (e. g., Laško, Ribnica na Pohorju, Bohinj) or are on the external edge of these areas (e. g., Radeče, Kobarid).

Only the municipality Šmartno ob Paki is located outside of these areas, although the Solčava municipality, which is in the third group, it is almost on the border with the second group.

Detailed analysis has shown that areas with a higher percentage of mountain farms on which no succession will occur, or on which successors will not continue with farming after takeover, are economically less developed and that the demographic structure of these areas is worse. We can infer that the reason for this is the existence of better employment opportunities outside farming, and with this also opportunities for combining various incomes and assuring a living standard equal to that enjoyed by those who do not work in agriculture. If off-farm employment opportunities are reduced there will be an increase in the spatial and temporal distance to workplaces outside farming. Particularly if conditions in agriculture get worse, resulting in off-farm employment representing a better living option, the potential, appointed or expected successor will decide to take over mountain farm and continue to farm even less frequently. This includes farms on those Slovene alpine and subalpine areas that are less peripheral regarding economic development and accessibility to employment centres.

As there is also an unfavourable demographic structure in areas with a low percentage of mountain farms that successors will take over and continue to farm, we can conclude that potential successors are moving away from these areas. This means that as economic conditions worsen we can expect that this will also occur in areas that are less peripheral. In our opinion, however, an improvement in economic infrastructure in peripheral areas would not have any essential significance in terms of more frequent mountain farm takeovers and subsequent further farming by potential successors. Due to the social marginalisation of mountain farms and agriculture in general, off-farm employment is a more attractive employment alternative. We believe that the long-term solution is for the state to clearly emphasise the role of mountain farms for the landscape and for the whole of society, and to adopt the preservation of these farms as national treasures. The farms should be accepted by Slovene society in this way.

According to the ascertained and described spatial distribution of mountain farms in Slovenia with regard to their succession statuses and decisions we cannot reach any final conclusions. The model formed, which we have transferred to mountain farms in the Slovene Agricultural Census of 2000, is based only on two explanatory variables, thus it is not entirely precise. In some municipalities there are also too few farms for the results to be sufficiently reliable. Furthermore, the results of the transfer of the model are joined (only) into two final outcomes.